

- Організація шефської роботи деяких дітей (I-II класи в дитсадку, III, IV кл. – в перших – других), в процесі якої у дітей сформувались би зачатки педагогічних здібностей (організаторські, комунікативні, потреба передати знання іншим).

Ці якості дітей розвивати в середніх і старших класах (педагогічні гуртки, допомога класним керівникам, шефська робота з молодшими школярами, заняття в студіях (гуртках) художнього слова). Давати кожною школою рекомендації таким учням із вираженими елементами педагогічних здібностей для вступу до університету з метою отримання професії вчителя.

- Кураторам і викладачам академічних груп надати допомогу в розробці програми самовдосконалення особистості майбутнього педагога.
- Кафедрам психології, педагогічним кафедрам проводити спільну цілеспрямовану роботу з метою формування всіх компонентів педагогічних здібностей студента (академічні, дидактичні, комунікативні, організаторські, артистичні здібності).
- Доцільно на факультетах університету практикувати спецкурси: «Педагогічні здібності», «Самовдосконалення особистості студента як майбутнього педагога», «В.О.Сухомлинський про професійну майстерність вчителя».
- На практичних заняттях з педагогіки та психології практикувати міні-дослідження студентів у школі з проблем розвиваючого навчання, причини слабкої успішності учнів, морального, інтелектуального виховання, психології спілкування дітей, неблагонадійних сімей і важко виховання дітей, творчих здібностей учнів та ін.

На нашу думку, реалізація цих заходів сприятиме більш ефективному формуванню педагогічних кадрів сучасної генерації, їх високого професіоналізму, нового мислення, готовності самовдосконалюватися, творчо працювати, щоб з відзнакою закінчити «школу сердечності – протягом тривалого часу пізнавати серцем усе, чим живе, що думає, з чого радіє й чим засмучується вихованець» [1: 425] – і стати справжнім учителем, майстром своєї справи, яким і був Василь Олександрович Сухомлинський.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сухомлинський В.О. Наші вчителі, вихователі // Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. – т.4. – К.: Рад. школа, 1977. – С.49-65.
2. Сухомлинський В.О. Учитель і діти // Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. – т.5. – К.: Рад. школа, 1977. – С.195-203.
3. Сухомлинський В.О. Павлівська середня школа // Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. – т.4. – К.: Рад. школа, 1977. – С.7-30.
4. Сухомлинський В.О. Педагогічна культура вчителя // Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. – т.4. – К.: Рад. школа, 1977. – С.450-464.
5. Сухомлинський В.О. Що таке покликання до праці вчителя? Як воно формується? // Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. – т.2. – К.: Рад. школа, 1977. – С.420-425.

УДК 378

В.Ф. Деркач

ЗРОСТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛІВ У КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО

Статтю присвячено висвітленню шляхів зростання професійної майстерності вчителів у контексті педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського.

The article is devoted to highlighting ways to increase skills of teachers in pedagogical heritage VO Suhomlinskogo.

В.О.Сухомлинський велику увагу приділяв зростанню педагогічної майстерності вчителів. Переконливим свідченням цього є тематика засідань педагогічних рад школи:

- «Про педагогічне удосконалення уроку»;
- «Про поліпшення методичної роботи в школі»;
- «В чому полягає культура педагогічного процесу»;
- «Про удосконалення уроку»;
- «Авторитет учителя»;
- «Про роботу вчителів над підвищенням свого ідейно-теоретичного рівня»;
- «Про підготовку до проведення системи уроків»;
- «Удосконалення методів навчання»;
- «Про роботу методичних об'єднань»;
- «Основні принципи наукової організації праці в школі».

У протоколі засідання педагогічної ради від 10 жовтня 1966 року, на якій розглядалося питання «Про педагогічну культуру вчителя» записано: «Вважати найголовнішим завданням кожного вчителя – наполегливу працю над підвищенням своєї педагогічної культури».

В одному з пунктів рішення педагогічної ради «Про шляхи удосконалення уроку» записано: «Кожному вчителю серйозно й наполегливо щоденно працювати над удосконаленням форм і методів навчання, виготовленням нового і правильним використанням наявного унаочнення».

Систематично на засіданнях педагогічної ради Василь Олександрович глибоко аналізував відвідані ним уроки. За матеріалами відвіданих уроків робив узагальнюючі доповіді :

- «Грамотність – запорука високої успішності учнів»;
- «Про науково-дослідну роботу»;
- «Робота педколективу по згуртуванню учнівського колективу».

На засіданнях педагогічної ради традиційно аналізувався стан викладання окремих предметів та рівень знань учнів. Це в значній мірі сприяло підвищенню професійної майстерності вчителів школи. Відбувався зацікавлений обмін досвідом роботи з питань організації навчально-виховного процесу:

- «З досвіду проведення творчих письмових робіт»;
- «З досвіду проведення індивідуальної роботи з учнями»;
- «Розвиток творчих здібностей школярів в процесі навчання» та ін..

3 грудня 1953 року на засіданні педради зацікавлено обговорювалася дисертація В.О.Сухомлинського «Директор школи – керівник навчально-виховної роботи».

Видатний педагог активно залучав своїх колег до участі в роботі семінару педагогічної культури. Щомісяця проводилася творча дискусія з таких питань, як :

- «Жива природа і дитяча праця у вихованні людяності»;
- «Розвиток розумових здібностей в процесі навчання»;
- «Спадковість і розумові здібності»;
- «Як працювати з дітьми, що мають уповільнене мислення?»
- «Формування особистого ідеалу людини»;
- «Мотиви діяльності і вчинків учнів»;
- «Учитель і учні (педагогічний такт)»;
- «Заохочення і покарання в школі»;
- «Уявлення наших вихованців про щастя»;
- «Чим живе вчитель?».

Протягом року кожен учитель працював над методичною темою. Узагальнювалися результати роботи, розроблялися рекомендації, які успішно використовувалися вчителями в навчально-виховному процесі.

Велику роль в зростанні професійної майстерності педагогів відігравали створені в школі предметні комісії та методичні об'єднання. Василь Олександрович сам визначав теми їх занять.

Видатний педагог був глибоко переконаний в тому, що фундамент успішного навчання учнів у середніх і старших класах закладається у початковій ланці. Тому над вдосконаленням професійної майстерності вчителів початкових класів працював надзвичайно багато. Наполегливо вимагав від них бездоганного знання теоретичного матеріалу, високої професійної майстерності у проведенні уроків, індивідуального підходу до учнів.

З цією метою, – розповідають вчителі, які працювали з В.О.Сухомлинським, – він проводив уроки в початкових класах, вчив педагогічної майстерності, наполегливо стежив, щоб учителі систематично поповнювали свої теоретичні та методичні знання, забезпечував необхідною наочністю та методичною літературою.

Учителям початкових класів спочатку важко давалося впровадження системи творчих письмових робіт. Василь Олександрович допомагав кожному в складанні творів, часто сам їх писав для вчителя, вчив вибирати тему, складати план, підбирати образні вислови. Згодом вчителі настільки оволоділи вмінням складати з учнями твори, що могли поділитися своїм досвідом з колегами.

Велику увагу приділяв він урокам мислення серед природи. Багато працював над удосконаленням методики їх проведення. В будь-яку пору року він вимагав вести дітей в природу, вчити їх спостерігати за змінами, особливо звертав увагу на виховання любові до рідного краю.

Коли Василь Олександрович був призначений в 1948 році директором Павлівської десятирічки, в школі всього 4 учителі мали вищу освіту. Він наполегливо рекомендував всім колегам із середньою спеціальною освітою вступати на навчання до педагогічних вузів. Молодих вчителів, – пригадує Г.Г.Шевченко, – оточував особливою увагою і піклуванням, з великим терпінням ставився до їхніх помилок, всіляко допомагав їм влитися в колектив. У перший рік роботи молодого колеги його помилки ніколи не були предметом обговорення на педагогічній раді чи методичному об'єднанні. Василь Олександрович з радістю розповідав лише про позитивні моменти в роботі молодих учителів. І тільки через рік – два перед ними ставилися загальні вимоги. Траплялися випадки, – розповідають ветерани педагогічної праці, – коли він рекомендував молодому колезі знайти себе в іншій сфері діяльності. Так у школі створювався педагогічний колектив одностайних, справжніх майстрів педагогічної справи, без яких, на думку Василя Олександровича, він не міг би здійснити багато того, що він задумав.

Видатний педагог високо оцінював роботу своїх колег. Яскравим свідченням цього є характеристика вчительки біології Степанової О.Й., написана В.О.Сухомлинським «Ольга Йосипівна – досвідчений майстер педагогічної праці. Особисті якості – велика любов до дітей, глибока віра в кожну дитину, вміння знайти індивідуальний підхід до кожного вихованця. Її уроки завжди проходять на високому науково-методичному рівні, учні активно працюють, аналізуючи та досліджуючи факти, явища й закономірності природи. Важливою рисою педагогічної майстерності вчительки є те, що вона вміє організувати самостійну роботу учнів як на уроці, так і в процесі підготовки до уроків. Вона вміло залучає дітей до виконання завдань, які називаються попередніми спостереженнями над явищами природи. Діти роблять необхідні записи, збирають гербарії та колекції для використання на уроках.

Велику роботу проводить Ольга Йосипівна як завідувача навчально-дослідною ділянкою. Проводяться цікаві дослідження по прищепленню дерев, по вегетативній гібридизації, по вирощуванню морозостійких сортів зернових культур і плодових дерев. Щороку на шкільній ділянці вирощується від 500 до 800 саджанців плодових дерев і кущів винограду, які передаються населенню і місцевому колгоспу. Велика дослідницька робота проводиться в шкільній теплиці і в зеленій лабораторії – спеціально збудованому для цієї роботи будиночку в шкільному саду. Тут досліджується родючість ґрунтів, створюються умови, сприятливі для розвитку в ґрунті корисних мікроорганізмів. Результати дослідів успішно впроваджуються в

роботі шкільної навчально-виробничої бригади. Щороку під керівництвом вчителя біології проводиться велика робота по боротьбі з ерозією ґрунту на полях, діти саджають дерева на схилах ярів та балок.»

В.О.Сухомлинський підкреслював: «У вихованні людини дуже важливо бачити головне, провідне, вирішальне. Дитина, якій сьогодні сім років, яка несміливо переступає поріг школи і виводить у зошиті кружечки і палички, через десять років на наших очах стане громадянином. Це перш за все і вище за все».

Пам'ятаючи про це, педколектив Павлиської школи, яка тепер носить ім'я видатного педагога, всі зусилля спрямовує на виховання майбутніх громадян України. Свое найголовніше завдання вчителі вбачають в тому, щоб кожен випускник школи став особистістю. Взявши за основу ідеї великого Добротворця про те, що таку особистість може сформувати тільки вчитель, наставники проводять велику роботу по орієнтації старшокласників на учительську професію. Ця робота була однією з найважливіших ділянок роботи ще за життя В.О.Сухомлинського.

Сьогодні, для тих школярів, які мріють у майбутньому стати вчителями, на базі педагогічно-меморіального музею В.О.Сухомлинського під керівництвом Ткаченко З.Ю. створено клуб «З поглядом у майбутнє».

Учні детально вивчають біографію видатного педагога, знайомляться з його педагогічною спадщиною, проводять екскурсії залами музею для своїх однолітків, для численних відвідувачів – палких прихильників педагогічного таланту нашого великого Учителя. Для членів клубу організуються цікаві зустрічі з ветеранами педагогічної праці, які працювали з Василем Олександровичем. Учні листуються з колишніми випускниками школи. Проводять велику пошуково-дослідницьку роботу. Підтримують тісні зв'язки з навчальними закладами, де створені кімнати – музеї видатного педагога. Підписані угоди про співпрацю з Миколаївським університетом ім.В.О.Сухомлинського, Уманським педагогічним університетом ім.П.Тичини. Така робота дає свої плідні результати: кожного року випускники нашої школи поповнюють студентські ряди педагогічних закладів.

Після закінчення навчання більшість колишніх випускників повертаються на роботу в свою школу. Кожний другий учитель школи в минулому наш вихованець.

Перші роки молодих учителів ми прагнемо якнайраціональніше використати для зростання їх педагогічної майстерності. Наприкінці серпня, на першому засіданні педагогічної ради, кожний молодий колега отримує бібліотечку книг видатного педагога і Пам'ятку, яка закінчується словами: «З гордістю неси в майбутнє ту іскру вогню, яку запалив нам славний земляк – великий Добротворець і запали від неї свої свічки Добра, Творчості, Людяності і Надії, сіючи нові зерна краси людської».

В індивідуальній бесіді з молодими вчителями з'ясуємо їхні нахили, інтереси. Прагнемо дізнатися, яка допомога потрібна кожному з них, як найраціональніше використати їхні можливості.

Усі молоді колеги, які мають стаж роботи до 5 років об'єднані в клуб «Мисухомлиністи». Останні роки його роботу вміло організовує заступник директора з навчально-виховної роботи Балабуха В.Ф., учениця В.О.Сухомлинського. Молодим учителям вона з перших днів роботи нагадує слова свого наставника з книги «Сто порад учителю»: «Учитель потрібно володіти величезним талантом любові до людей і безмежної любові до своєї праці й насамперед до дітей, щоб на довгі роки зберегти бадьорість духу, ясність розуму, свіжість вражень сприйняття почуттів, а без цих якостей праця педагога перетворюється в муку.»

Заняття клубу проводяться щомісяця на базі педагогічно-меморіального музею. План роботи клубу передбачає глибоке вивчення педагогічної спадщини нашого земляка. Проводяться читацькі конференції, семінарські заняття, бесіди за круглим столом. Організується зацікавлене обговорення книг та статей видатного педагога. Члени клубу виступають з рефератами.

За 5 років молоді вчителі глибоко вивчають книги В.О.Сухомлинського: «Павлиська середня школа», «Серце відаю дітям», «Сто порад учителям», «Батьківська педагогіка», «Моральні заповіді дитинства і юності».

Керівник гуртка постійно розповідає своїм молодим колегам про географію впровадження педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського, про те, що нового він вніс у вітчизняну педагогіку.

Живими свідками становлення Павлиської школи є ветерани педагогічної праці, які працювали з Василем Олександровичем. Цікаві зустрічі з ними допомагають молодим учителям з перших днів знайти шлях до дитячих сердець. Досвідчені колеги Гришина Р.М., Сироватка М.Т., Вовченко Г.Я., Різник К.С., Шевченко Г.Г., Малолітко О.О., Федорова Т.Г. розповідають молодим, як працював видатний педагог з шестирічками, як вчив учителів початкових класів проводити уроки мислення серед природи, складати казки, писати твори на морально-етичні теми.

На кожному засіданні перед членами клубу виступають працівники музею з цікавими повідомленнями про останні надходження до музею, ознайомлюють їх з науковими дослідженнями, організовують фотовиставки, демонструють уривки з документальних фільмів «Учитель» та «Серце віддаю дітям», відеозапис «Родина Сухомлинських».

Цікаві зустрічі організовуються і з колишніми учнями Василя Олександровича, які тепер працюють в школі: Явтушенко Л.С., Нестеренко В.А., Роскос Л.І. Їх незабутні спогади про свого Учителя дуже допомагають молодим колегам в їх професійному ставленні, у вихованні юних громадян.

Наприкінці кожного навчального року проводиться конференція «Роль клубу «Ми – сухомлинці» в зростанні професійної майстерності молодого вчителя», відбуваються зацікавлений обмін досвідом роботи з питань творчого впровадження в практику роботи педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського. В.О.Сухомлинський наголошував, що «виховання – це процес духовного спілкування між учителем і учнем». Індивідуальна робота молодих учителів з безцінними архівними матеріалами допомагає в певній мірі їм опанувати цим складним процесом. Гортаючи сторінки протоколу педради від 31 січня 1951 року, молоді вчителі звертають особливу увагу на слова Василя Олександровича: «Кожен учитель повинен щоденно турбуватися про зростання свого авторитету з перших днів роботи в школі» і наполегливо прагнуть до цього.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5 томах – К. – 1976-1977. т.4.
2. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Вибрані твори: У 5 т. – К.: Радянська школа, 1976. – Т.3. – С. 93-241.
3. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям // Вибрані твори: У 5 т. – К.: Радянська школа, 1976. – Т.2. – С.541.
4. Сухомлинський В.О. Директор школи – організатор навчально-виховної роботи. Дисертація. – 1955.
5. Книги протоколів засідань педагогічних рад Павлиської середньої школи. – 1948-1949; 1949-1951; 1951-1952; 1953-1954; 1965-1966; 1967-1968.
6. Книга протоколів психологічного семінару Павлиської середньої школи.– 1968-1969.